

REÎNFIINȚAREA EPISCOPIEI ORTODOXE LA ORADEA

de
IOAN SORIN CUC

Prezentarea unui segment de timp 1920-1921 din dezvoltarea bisericii Ortodoxe din Bihor rămâne o temă demnă de tratat, deoarece până acum a fost tratată doar tangențial de lucrările de specialitate apărute atât în perioada interbelică, cât și în cea postbelică¹.

După Unirea din 1918 a celor trei provincii românești: Basarabia, Bucovina și Transilvania cu România, era evident faptul că organizarea unitară a întregii vieți social-politice, economice, legislative și bisericești, era condiția *sine qua non* pentru constituirea unui cadru prielnic dezvoltării României Mari.

Organizarea unitară a Bisericii Ortodoxe Române era necesară și se impunea, deoarece felul în care era organizată și condusă Biserica, dintr-o provincie a țării sau alta, era cu totul diferit.

În acest context de după 1918, are loc și reînființarea Episcopiei la Oradea, necesitatea ei fiind confirmată prin cuvânt regal, la 10/23 mai 1919 cu ocazia vizitei regelui Ferdinand I la Oradea².

Formalitățile au început la 30 decembrie 1919/2 ianuarie 1920, dată la care Consistoriul din Oradea a înaintat Consiliului Dirigent³ cererea pentru a lua în calcul în bugetul statului, suma necesară la organizarea Episcopiei⁴. Starea materială precară a diecezei Oradiei și necesitățile de ordin material pentru reînființarea Episcopiei la Oradea au fost prezentate într-un Memoriu înaintat la data de 15/29 ianuarie 1920 regelui Ferdinand I⁵.

¹ Roman R. Ciorogariu, *Zile trăite, Oradea*, Tipografia Diecesană, 1926, pp.277-278; Ștefan Meteș, *Biserica Ortodoxă Română din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, 1918-1928*, vol. II, București, Ed. Culturală Națională, 1929, pp.759-781; Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, ediția a II-a, București, Ed. Ministerului de Culte, 1930, pp. 304-305; Nicolae Fîru, *Monografia Bisericii Sfintei Adormiri (Biserica cu lună) din Oradea scrisă cu prilejul împlinirii a 150 ani de la întemeierea ei 1784-1934*, Oradea, Tipografia Diecesană, 1934, pp. 112-114; Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1918, pp. 424-425; idem, *Din viața Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania în ultimii 50 de ani (1925-1975) cu prilejul Semicentenarului Patriarhiei Române*, în *Mitropolia Ardealului*, 1975, 20, nr.11-12, pp. 796-818; Gheorghe Lițiu, *Roman Ciorogariu, ctitorul reînființatei Episcopii Ortodoxe Române a Oradiei*, în *Roman R. Ciorogariu (1852-1936). Studii și Documente*, Oradea, Ed. Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1981, pp. 103-130.

² Roman R. Ciorogariu, *op. cit.*, p. 278.

³ Consiliul Dirigent este acel organ care a instituit în Transilvania viața de stat în perioada 2 decembrie 1918- 4 aprilie 1920.

⁴ Arhivele Naționale, Direcția Județeană Bihor, *fond Episcopia Ortodoxă Oradea*, dos. 419, f. 51. (în continuare Bihor, dos., f.)

⁵ *Actele Sinoadelor Eparhiale ale Eparhiei Ortodoxe Române a Orăzii-Mari din anii 1920, 1921, 1922*, Oradea-Mare, 1922, pp. 107-136. (în continuare A. S. E.)

Deși a fost desființat în 4 aprilie 1920, Consiliul Dirigent a mai ținut câteva ședințe, astfel, a înaintat la 7 aprilie 1920 o adresă Consistoriului din Oradea, în care se precizau instituțiile care trebuiau să susțină pe viitor demersurile de refacere a Episcopiei la Oradea, și anume: Congresul Național Bisericesc ca for legislativ al Mitropoliei și Ministerului Cultelor și Artelor.

Congresul Național Bisericesc, la data de 15/25 februarie 1920 a rediscutat hotărârea cu numărul 64 din ședința a V-a, ținută la data de 5/18 oct. 1920⁶. Prin hotărârea 58/1920, Congresul a aprobat restaurarea Episcopiei la Oradea⁷.

Prin ordinul nr. 72/1920, Congresul a aprobat arondarea în 20 de cercuri electorale a teritoriului Consistoriului din Oradea, pentru alegerea deputaților sinodali și a convocat primul Sinod eparhial pentru alegerea de episcopi. Acesta nu se putea întruni numai după apariția legii referitoare la reînființarea Episcopiei. Înainte de apariția acestei legi s-au ținut alegerile pentru deputații sinodali. În baza hotărârii Congresului nr. 79/1920, Consistoriul a emis circulara cu nr. 227/1920, în data de 25 februarie/9 martie 1920, prin care aducea la cunoștința cercurilor electorale data și modul de desfășurare ale alegerilor⁸.

În urma desfășurării alegerilor, deputații mireni și clerici, au participat la ultimul Sinod Eparhial comun din Arad în sesiunea din 1920, luna aprilie. Consistoriul din Oradea a decis ca ei să participe numai la dezbaterile privitoare la anul 1919. Astfel, de la sfârșitul anului 1919 și începutul lui 1920, s-au încheiat legăturile administrative cu dieceza Aradului.

Proiectul de lege pentru *Restatornicia în Ardeal a vechii episcopii din Oradea-Mare*, a fost depus în Senat de către O. Goga, ministrul cultelor și artelor, în data de 23 iulie 1920⁹. Proiectul a fost susținut de Mitropolitul Primat Miron Cristea și senatorul protopop Horvat Andrei.

Din analiza discuțiilor din Senat referitoare la acest proiect, putem conchide faptul că discutarea s-a făcut numai de către reprezentanții bisericii, politicienii votând doar acest proiect. Senatul a adoptat în unanimitate, cu 67 voturi, proiectul¹⁰. Proiectul a fost prezentat în Camera Deputaților în ședința din 13 august 1920, raportorul acestui proiect de lege fiind N. Firu¹¹. Proiectul

⁶ Pentru informații suplimentare vezi Sorin Cuc, *Istoricul Consistoriului din Oradea-Velența până la începutul secolului XX*, în *Buna vestire*, Revistă bisericească a Protopopiatului Ortodox Român Beiuș, 1999, 7, nr. 7-8, p.19.

⁷ *Protocolul Congresului Național Bisericesc*, Sibiu, 1923, pp. 50-52.

⁸ Bilor, dos. 419, f. 45.

⁹ A. S. E., p. 137.

¹⁰ *Ibidem*, p. 157.

¹¹ Bilor, dos. 419, f. 41.

de lege a fost susținut prin cuvântări de către dr. Ioan Brosu și părintele Elie Daianu. Proiectul a fost adoptat cu 132 voturi pentru și 3 împotriva¹².

Proiectul a fost sancționat de către regele Ferdinand I prin Decretul Regal nr. 3655 din 30 august 1920 și publicat în Monitorul Oficial nr. 129 din 14 septembrie 1920¹³. În baza acestei legi, cu consensul Mitropolitului Ardealului N. Bălan, pe temeiul articolului 98 din Statutul Organic, a fost convocat primul Sinod Eparhial Extraordinar al eparhiei, prin circulara cu nr. 1108, din 15/28 septembrie 1920¹⁴.

Ședința primului Sinod eparhial s-a ținut în data de 1/14 octombrie 1920, ora 11³⁰. Au urmat alte două ședințe, una în 1/14 octombrie 1920, ora 17⁰⁰ și alta în 2/15 octombrie, ora 16⁰⁰. În aceste trei ședințe, s-au luat următoarele hotărâri: aprobarea raportului Consistoriului, prelungirea mandatelor reprezentanților mireni din Consistoriu până la sesiunea sinodală din 1921, o nouă arondare a diecezei, s-a votat bugetul pe anul 1920 până la 31 martie 1921, s-a numit o comisie pentru împărțirea fondurilor comune cu dieceza Aradului, s-a numit o comisie pentru redactarea unui regulament intern pentru Sinodul din Oradea, și s-au luat măsuri pentru dobândirea unei reședințe episcopale¹⁵.

Sinodul Eparhial Extraordinar pentru alegerea de episcop s-a ținut în data de 3/16 octombrie 1920, în Biserica Ortodoxă din Oradea (Biserica "cu lună"). Președintele acestui Sinod a fost Mitropolitul Ardealului N. Bălan. Din cei 60 de deputați, 55 au fost prezenți, iar din aceștia 54 au votat pentru funcția de episcop pe arhimandritul Roman R. Ciorogariu, iar unul pentru protopopul militar Ioan Papp. Roman R. Ciorogariu a mulțumit Sinodului pentru încrederea acordată și a declarat că primește "jugul ușor a lui Hristos". În aceeași zi s-a făcut cercetarea canonică a nou alesului episcop.

Atentatul de la Senat, comis la 8 decembrie 1920, a cărui victimă a fost și nou alesul episcop de Oradea, a zădărnicit pentru un timp planurile de hirotonire și instalare a sa. Abia în primăvara anului 1921, la 13/26 martie, în capela Sfintei Mitropolii din București are loc hirotonirea arhimandritului Roman într-un arhiereu, de către Mitropolitul Ardealului, N. Bălan.

Învestitura conferă din partea statului jurisdicția episcopului asupra teritoriului și a fost primită în data de 16/29 martie 1921, în Sala tronului din Palatul Regal, prin încredințarea cârjei arhipăstorești și a unei diplome regale, semnată de regele Ferdinand I și O. Goga, ministrul cultelor și artelor¹⁶.

¹² A. S. E., p. 177.

¹³ *Monitorul Oficial*, nr. 129, 14 septembrie 1920, p. 4438.

¹⁴ *Bihor*, dos. 419, f. 50.

¹⁵ A.S.E., p. 202.

¹⁶ A. S. E., p. 183

Instalarea de episcop s-a realizat în data de 19 septembrie / 2 octombrie 1921, în Biserica Ortodoxă din Oradea, în prezența Mitropolitului Ardealului N. Bălan și a numeroase personalități. S-a citit gramata mitropolitană prin care se confirmă din punct de vedere canonic – legal după rânduielele bisericești – noul episcop.

În urma acestor fapte s-a reînființat, la Oradea, Episcopia Ortodoxă, iar Biserica “cu lună” devine catedrală prin ridicarea ei la acest rang.

Acest moment al reînființării Episcopiei este descris de presa vremii în reportaje ample. Articole în serie dedicate acestor momente întâlnim în “Beiușul” și revista de cultură “Cele trei Crișuri”.

În anii care au urmat, Episcopul R. R. Ciorogariu a dat prestigiu și strălucire acestei instituții.

LE RETABLISSEMENT DE L'ÉVÊCHÉ ORTHODOXE À ORADEA *Résumé*

Les démarches pour la fondation de l'Évêché Orthodoxe d'Oradea commencent depuis l'année 1919, à l'occasion de la visite du roi Ferdinand I à Oradea. Dans l'année 1920 ; on a mis en discussion le problème de l'organisation d'un futur évêché dans le Conseil Dirigeant et le Congrès National de l'Église. Pendant les mois juillet – août 1920, le projet de la loi de refondation a été voté par le parlement, signé par le roi et le 14 septembre 1920 il a été publié dans le Moniteur Officiel. Roman R. Ciorogariu a été élu évêque d'Oradea.